

«Dir-o-ay, e que no-s *trich* gayre, / per quin afer segnar la féu», *Set Savis*, v. 1706; 'ja us ho explicaré, sense torbar-m'hi gaire, per quina raó, per quin motiu, la va sotmetre a sagnia'. «Malaltia alongada, / greu, val metges amichs / ans que sia encarnada, / cerca'l metge, no-t *trics*' 'no badis, no et torbis' en els proverbis de Guillem de Cervera (119A4/225.4). «Déu prec que m'o carvenda / si-m gic, — prezan, lauzor / de cal qu' a pretz s'atenda, / ne-m *trich* — blasman l'error», Cerverí, 70.18: assegurat per la rima interna amb altres mots encara (*mendic, ric* --- etc.). Un altre ex. d'ell, infra, a propòsit de *destric*.

El Prelat del convent de Ribera [de Cardós] demanava al bisbe d'Urgell N'Abril (1257-69) que proveís de crisma el convent sense més tardança (usant amb curiós barbarisme, com a sinònims, *crisma* i *cristianisme*): «saber vos fem, séner, de la crisma que vós deviez trametre a la Casa de Ribera, que no-n avem gens aguda, d'on nós som en gran error car lo cristianisme tant se *trigue*: per què, <u>s clamam mercé, que vós nos trametaz la crisma» (PPujol, *DocVgUrg.*, 18.6).

El mot era familiar a Llull, que l'usà bastantes vegades, especialment en l'antiga construcció reflexiva, car si bé ignorem si és d'ell la frase «fortitudo no-s *trigà* a enfortir son coratge» del cap. 5 de *Blanq.* (NCL. I, 62.28, on només tenim la versió modernitzada del S. XVI), es troba en tot cas en les parts ben transmeses d'aquesta obra: «Fe e Veritat pregaren Devoció que anàs als escolans, cor trop se *trigava*, e temps era que los infeas fossen preycats» (I, 225.4); ell usava també *tardar-se*.

I es nota que ho feia Llull amb certa distinció sinònímica; en el sentit d'usar aquest quan es tractava d'una acció massa tardana, feta en moments més retardats del que esperaríem o desitjaríem; però *trigar-se* era 'entretenir-se', no anar-hi amb prou llestesa, ço que és justament el resultat de l'etimologia TRICAE 'minúcies, menudalla'; cf. «lo cavaller --- suspirà --- e dix ---: —*Tardada*-us sòts, amor, a enamorar aquest culpable peccador, de la dona mellor: si yo, amor, vos conegués --- servidor e sotsmés fóra estat, tots los jorns de ma vida, de la qual és servidor aquest monge ---» (*Blanq.* II, 52.5); «Blanquerna li demanà moltes de coses, mas aquell majordom no-s volc aturar ab ell, per ço que no-s *trigàs* en son viatge» (id., ed. 1914, 146).

Altrament la construcció reflexiva continua fins al segle xv, per exemple encara «no-s *trigà*» en el *Testament d'En Serradell* (edició NCL., v. 533); «fes moltes gràcies a aquell qui-t castigarà, e a aquell qui-t rependrà fes gràcies; e no-t *trics* si la abadessa o prioressa te reprenen», AntCanals (*Carta a sa germana, CoDoACA* XIII, 491); «no-ns hi *trigam* / que calcigam / tota lur terra», JRoig (*Spill*, 1809); «no-t *trigues* si't deman: teneat te nulla mora, vocatum», «com stigues-sen molt, o-s *trigassen* ---: cum diutius morarentur ---», JnEsteve (*LiEleg.*, m-7-vº, d-4-vº).

Tanmateix també apareix ben aviat en les altres construccions, com la moderna, intr.: «una migera de froment per cascun mes, ayntant quant *trigen* los blatz

a levar» Ribes, c. 1283 (RLR IV, 33); «aqueu scolà respòs --- que ço que lo foc *triga* a cremar una hora, poria cremar un altre foc en un moment», Lull (*Merrav.*); els elegants presumits «en embotonar lo gipó --- dretzar les polaines --- *trigar*an per espai de tres hores», BMetge (*Somni* IV, NCL., 166.26); «Gran rahó .m par que Déu nos avorresca / --- / Ar' adoram déus d'oppinió falsa / durant ayntant com los *trigam* conèxer», Ausiàs, CIV, 15b, 'tant com triguem a coneixe'ls'.

O bé, com a tr., en el sentit d'entretenir (una acció, algú etc.): «anats --- e assò no *triguets* gayre», Desclot (NCL. II, 59.13). Això feia possible l'ús en part. passiu *trigat* 'entretingut, no accelerat' i per tant l'adverbi *trigadament*: «me disponguí en veure-la --- per estrem desitjat que de sa persona y voluntat fos senyor, e no *trigadament* arribí en aquella part on aquella hora la creguí trobar», *Corbatxo* (BDLC XVI, 27.5).

Fins avui és un mot ben viu en els dominis ross. i cat. or., també a gran part del cat. occid.; i encara que combatut a Mallorca, en l'ús popular, per la debilitat de la g mall. fricativa i palatalitzada (que l'hi torna bastant ambigu amb *triar*, fins a l'extrem que el *DFgra.* el dóna com a antiquat i propi d'Ausiàs, p. 625b), ha estat usat pels millors i més raçats clàssics mallorquins: «Qui és David? Qui són / els homes que comanda? / Ara he de pendre el pa, l'aigua i el vi / --- per a donar-ho... a qui? / --- Anau, anau / a vostres lludrigueres. / Cuiteu: no fos que, si *triguéssiu* massa, / els arquers de Saül us donin caça», Alcover (*Abigail*, v. 85, O. C., p. 86); «--- aquell terrer --- poc després d'ésser arribats --- està el cos sens vida del meu pare --- vaig plorar-lo --- y després s'apoderà de mi fonda tristesa. Els rossinyols no *trigaren* gaire en niuar altra volta, a l'ombra fresca de l'abrigat y movedís brancatje ---», JnRosselló (*Manyoc*, p. 123). L'hem vist en els més grans clàssics valencians fins a la fi del S. xv; avui està molt antiquat en aquella terra en l'ús col·loquial, no sé si pertot.¹ Del ross. i del cat. del NE. en general, és molt típica, i hi és molt viva la construcció «*Li triga* de se'n tornar a casa», «prou nos *trigava* a tots de nos arreposar» (Saisset).

El mateix mot llatí ha deixat descendència en llengua d'oc i en diversos parlars veïns d'aquesta llengua (en domini it. etc.). En occità és ja dels grans clàssics del S. XIII, com a intr., i en el sentit més usual avui entre nosaltres: «E lo rei Saladís s'es tant apropiatz / qu'en mens de tersa lega s'es de lor albergatz; / après no *triguet* gaire que-l bes es restauratz / e lo reis d'Anglaterra --- / es ins e-l seti d'Acra bonament repairatz», *Crozada*, v. 8491; «ara vey possezir / a clerex la senhoria, / ab tolre et ab trazir / --- / e tenon-s'a fastic / qui tot non lor o gic: / ez er faç! Quan que *trici!*», Peire Cardenal (*Li cleric si fan pastor*, v. 24: 'tot s'ho quedaran, encara que hi triguin, tard o d'hora'); també en el provençal Raimon Ferat (de fi d'aquell segle), amb la constr. de datiu personal: «e blastema la mort que li *trigava* tant» (v. 110).

Ben viu allà fins avui; no a la Vall d'Aran (on l'ha